

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE MGR. JANY JUHÁSOVEJ, PHD.,
LITANICKO-REPETITÍVNA FORMA V SLOVENSKEJ POÉZII
OD DRUHEJ POLOVICE 20. STOROČIA

Jana Juhášová je v kontexte slovenskej literárnej vedy výraznou a neprehliadnuteľnou osobnosťou. Pozorný čitateľ si nemôže nevšimnúť jej esejistickú a literárnokritickú prítomnosť v popredných literárnych časopisoch. Autorkou pertraktované básnické zbierky patria vždy k interpretačne a teoreticky ťažko uchopiteľným. Jana Juhášová, či už finalizuje svoj postoj odmietavo, alebo afirmatívne, sa nebojí, ak je to nevyhnutné, ísť proti prúdu. Toto podstúpené riziko je totiž vždy vyvážené fundovanou a premyslenou argumentáciou. Ako talentovaná čitateľka umeleckých textov starostlivo a pozorne diferencuje medzi tým, čo patrí k ozajstným hodnotám, a tým, čo časť kritiky preferuje pod tlakom dobových trendov a literárnej módy.

Predložená habilitačná práca nadväzuje na literárnovednú monografiu *Od symbolu k latencii* (Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii, 2016) a je upravenou verziou monografie *Litanická forma od avantgardy po súčasnosť* (2018). Juhásovej monografie i predložená habilitačná práca sú napísané s nevšednou erudíciou a vyznačujú sa exaktnosťou, systematickosťou a širokým záberom.

V texte *Melankólia a zá-zrak* (Progresívne postupy v spirituálnej lyrike, 2020), ktorý má ambície stať sa kompendiom pre začínajúcich autorov a zároveň osloviť vysokoškolských študentov, nielen pomenúva a identifikuje nebezpečenstvo stereotypu v tvorbe i recepcii spirituálnej poézie (ako sme na to zvyknutí z jej kritických replík a literárnoteoretických štúdií), ale zároveň naznačuje (príkladmi z praxe) možnosti tvorivého vyrovnaní sa s úskaliami generovania básnického textu, ktoré vďaka istým aspektom v autorskej metóde smeruje ku kontúram prekvapujúceho, neočakávaného, ba v najlepšom prípade aj umelecky neopakovateľného výsledku.

Viacnásobné publikačné potvrdenie predpokladov autorky na originálne a tvorivé teoretické myslenie sa dostatočne zreteľne manifestuje i v predkladanej habilitačnej práci. Mohlo by sa zdať, že (v súvislosti s témou a publikovanou monografiou *Litanická forma od avantgardy po súčasnosť*) je kapitola *Medzi žánrom a tendenciou* proporčne azda až príliš rozsiahla, v skutočnosti však treba oceniť autorkin zmysel pre temporálny kontext modernej lyriky. Ukazuje sa, že Baudelairova básnická iniciatíva je dôležitým a neopomenuteľným medzníkom. Je oveľa dôležitejšia, ako sme sa doteraz nazdávali, pretože sa vyznačuje

iniciačnou zmenou paradigmy básnického textu. Poetika mnohých významných básnikov (po Baudelairovi) inklinuje k nemimetizmu, nekomunikatívnosti a niekedy až ku krajnej nezrozumiteľnosti a neprenosnosti vnútorného zážitku. Od Baudelaira vedie cesta k Bretonovi, Nezvalovi, Halasovi a, samozrejme, ku Ginsbergovi, kde si autorka všíma isté pochopiteľné posuny v jazyku a syntaxi.

Niž litanickej poézie, alebo presnejšie „litanicko-repetitívnej formy“, sleduje ďalej autorka systematicky v medzivojnovnej avantgardnej lyrike, v poézii katolíckej moderny, teda od tridsiatych a štyridsiatych rokov 20. storočia, cez obdobie problematickeho socialistického realizmu v päťdesiatych a sedemdesiatych rokoch, až po dnešok, pričom sa nevyhýba komentovaniu skupinových poetík a programov. V rámci týchto poetík sa dôsledne venuje aj solitérnym a v istom zmysle autonómnym básnickým iniciatívam. Odkrýva synkretické prepojenia na motivicky príbuzné žánrové formy a tendencie (napríklad žalm, hymnus, sekvencia, duchovná pieseň, óda, simultánna báseň a iné). V povojnovej poézii postupne objavuje modifikované podoby litanickej poézie, pričom nezabúda na vplyv civilizizmu, depoetizácie, ale aj dobovej (straníckej) ideológie.

Juhásová vo svojom prekvapivo širokom, panoramatickom zábere vychádza z relevantných teoretických zdrojov (za výnimku z istých dôvodov považujem v práci autorskú prítomnosť Libora Paveru), dôsledne mapuje literárnohistorický terén, genézu tzv. formy i dobové kontexty, pričom (s ambíciou dosiahnuť istú komplexnosť) starostlivo selektuje autorov a ich diferencované postoje. Svoje postrehy formuluje vždy v úzkom prepojení na analyzovaný a interpretovaný básnický text. Tu upozorňujem na nepatrnú chybu v *Úvode*, kde sa objavuje ojedinelá neželaná tautológia a nesprávny tvar vzťažného zámena: „Veronika Rácová spája viacnásobnú perifrastickú opisnosť so spôsobom zobrazovania, ktoré sa zámerne zrieka jasného a jednoznačného označenia“.

Za kľúčové a principiálne možno považovať to, čo pri básnických realizáciách litánií autorka formuluje ako „preskupovanie kvalít homogenity a inakosti“, pričom uvažovanie o tenzii či aspoň protiklade rovnakosti a inakosti si v súvislosti so zameraním svojej práce všíma najmä u Ľubomíra Plesníka (na s. 62 je v súvislosti s menom tohto autora pôvabná chybička, resp. preklep: „Ľubomír *Pesník*“). Pomenovanie jednotlivých básnických tendencií, vnímanie literárneho procesu a s tým súvisiaci terminologický arzenál sa zase takmer výlučne identifikuje s pohľadom Jaroslava Šranka, ktorý, ako je známe, na postmodernú situáciu vzťahuje nielen fenomén individualizácie a personalizovaného autora, ale aj trochu

zjednodušujúce a preceňujúce hodnotenie experimentálno-dekonštruktívnej poetiky po roku 1989.

Pre produkčný priestor autora (básnika) a akceptovateľný umelecký výsledok je, ako to postrehla autorka, veľmi dôležitá tvorivá „kompenzácia“ princípu opakujúcej sa (niekedy až ritualizujúcej) litanickej rovnakosti. Podobne je to aj pri iných žánrových formách. Napríklad podobenstvo (ako alegorické rozprávanie) svojou povahou neumožňuje priveľkú variabilitu tvarovania a smeruje aj u poeticky rôznorodých autorov skôr k podobnosti ako k inakosti zobrazenia. Všetko záleží od prístupu, od schopnosti autora vyrovnáť sa s tým istým lepšie a inak ako iní.

Tu sa otvára priestor aj na diskusiu, ktoré autorské riešenia možno považovať azda za najväčšmi vydarené, presnejšie, či autorka dospela k istej hierarchizácii súčasnej litanickej poézie a s ňou súvisiacich umeleckých výkonov. Myslím tu na umelecky akceptovateľné texty, nie na to, čo sa pod vplyvom ideológie a dobového tlaku alebo vyostrením náboženského motivického profilu na úkor ozvláštnenia diskvalifikuje samo.

Táto otázka sa tu ponúka ako isté doplnenie suverénnych (a v drvivej väčšine prípadov nespochybniteľných) interpretácií básnických textov s jedinečným semiotickým presahom. Rozumiem stratégiu tejto práce, jej imanentnej a možno i akceptovateľnej dištancii od axiologických postojov, napriek tomu sa mi vidí, že s výnimkou normalizačného obdobia sa táto (kritická) tendencia výraznejšie objavuje až v syntetizujúcom *Závere*, teda nie bezprostredne po analýze pôvodného básnického textu.

Ďalšie otázky do diskusie:

1. Z vašej práce vyplýva, že sa v autorskej réžii pri litanickom type básnického textu dajú identifikovať funkčné ozvlášťujúce (a inovatívne) postupy. Ktoré z nich považujete za umelecky najzaujímavejšie a prečo?
2. Je pri litanicko-repetitívnej žánrovej forme dôležitejšie z „obsahového“ hľadiska sacrum alebo profanum? Má podľa Vášho názoru profánny „obsah“ litanicko-repetitívnej formy väčšie vyhliadky a šance na dosiahnutie vrcholného umeleckého výkonu ako „obsah“ sakrálny?

Záver:

Habilitačná práca Mgr. Jany Juhásovej, PhD., *Litanicko-repetitívna forma v slovenskej poézii od druhej polovice 20. storočia* podľa môjho názoru spĺňa všetky kritériá tohto typu záverečnej práce, je pozoruhodným a jednoznačným prínosom pre daný vedný odbor, odporúčam preto po úspešnej obhajobe udeliť Mgr. Jane Juhásovej, PhD., vedecko-pedagogický titul **docent** v odbore literárna veda.

Košice 29. 2. 2020

doc. Marián Milčák, PhD.

Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach